

Betreft:

Zienswijze Onderzoeksagenda Milieu voor Windbeleid en RES

Zaaknummer: 2022-005244

Ruurlo 19 maart 2023

L.s.,

Graag willen wij (namens de leden van Stichting 'Windkracht K', een stichting die op komt voor de belangen van de bewoners van 'zoekgebied K', een gebied dat door de gemeentes Berkelland en Oost Gelre is aangewezen voor de plaatsing van windturbines) gebruik maken van de uitnodiging van de Provincie Gelderland aan belanghebbenden, om te reageren op de Concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau plan MER voor windbeleid en RES provincie Gelderland (NRD).

Wij zijn woonachtig in de Achterhoek, in het buitengebied ten zuidoosten van Ruurlo. Een relatief wat dunner bevolkt, fraai open coulisselandschap, doorsneden met beekjes, met veel fraaie hoge bomen en kleine bospartijen, waarvan er in Nederland niet zoveel meer zijn. Deze relatief rustige onbedorven ruimte maakt dit gebied aantrekkelijk voor toeristen, maar ook voor vele soorten vogels, zowel gevestigde populaties als vogels op doortrek.

Inmiddels hebben de gemeenten (Berkelland en Oost Gelre) besloten dat het genoemde gebied uitermate geschikt zou zijn voor de plaatsing van één of meer parken met zeer hoge windturbines met een tiphoogte van 250 meter (zoals elders alleen op zee te vinden zijn). Deze mega- turbines acht men noodzakelijk voor een goed rendement, aangezien de Achterhoek een zogenaamd 'windluw' gebied is.

Een dilemma voor de provincie Gelderland lijkt ons het volgende :

Enerzijds worden windmolens (en zeker van de afmetingen zoals waarvan wordt uitgegaan in de NRD) door een merendeel van de inwoners niet gewenst in hun gebied (zie bv de uitkomsten van de enquête die de gemeente Berkelland hierover onlangs hield onder haar inwoners). De redenen daarvoor zijn:

- Ze verpesten het landschap
- Ze hebben negatieve effecten op fauna m.n. vogels.
- Ze veroorzaken overlast in de vorm van diverse trillingen (zoals geluid en ultrasoon), lichtvervuiling en slagschaduwwerking.
- Ze veroorzaken (zo blijkt uit recent onderzoek) ernstige milieu- effecten door gestage depositie van, deels giftige, deels vervuilende deeltjes in het milieu.
- Ze veroorzaken gezondheidsrisico's voor de omwonenden

Daarnaast wordt in toenemende mate duidelijk dat landschap- verrommelende en ontsierende windmolenparken en -parkjes, verspreid over alle Nederlandse regio's en kleine regio's , volstrekt niet noodzakelijk zijn om de klimaat- (energie-)doelstellingen te halen. Dit lukt, tezamen met de andere groene energie- bronnen zoals zon, uitstekend met enkele grote 'wind-op-land'-projecten in gebieden zonder bewoning i.c.m. met wind op zee.

Anderzijds wordt er in vele akkoorden, omgevingsvisies en RES- en op gehamerd dat er meer 'wind op land' moet komen en lijkt er, tezamen met alle voorbereidende investeringen op dit punt van vele al dan niet belanghebbende partijen, sprake van een rijdende trein die niet meer te stoppen is.

Onze hierna volgende opmerkingen ten aanzien van '**wat ik mis**' en '**wat ik specifiek onderzoek zou willen hebben**', hebben betrekking op de thema's '*Gezonde leefomgeving*' en '*Duurzaamheid*'.

Duurzaamheid

- Wij vinden het belangrijk dat de milieubelasting door afgifte van schadelijke deeltjes en stoffen door mega windmolens in kaart wordt gebracht. Daarover wordt de laatste tijd uit onderzoek duidelijk (zie literatuur- referenties onderaan) dat deze deposities er in onverwacht hoge mate zijn en tevens dat het gaat om schadelijke stoffen die een serieus potentieel gezondheidsrisico voor omwonenden vormen.

Gezonde leefomgeving

- Het potentieel ziekmakende en door veel omwonenden gevreesde effect van geluidsoverlast van windturbines (inmiddels door veel onafhankelijke onderzoek aangetoond) wordt onder 'gezonde leefomgeving' slechts in beeld gebracht door 'geluidsbelasting op gevoelige objecten' conform de definities van het 'Activiteitenbesluit'. Dit betekent een 'gemiddelde' overschrijding van de norm (47 dB Lden) over de loop van één jaar, nabij het 'geluidsgevoelige object' (met als alternatief een norm van 45 dB). Zoals bekend een norm die de burger onvoldoende bescherming biedt o.a. omdat hij niet handhaafbaar is. Geluid is een complex fenomeen omdat de beleving ervan afhankelijk is van allerlei context- en psychologische factoren, maar ook om dat de cumulatieve effecten (zowel objectief als subjectief) ingewikkeld zijn.
De door het plan- MER geleverde informatie moet erop toegesneden zijn dat op dit punt niet deskundige beleidsmakers er zinvolle betekenis aan kunnen geven.
De enige manier om de vraag te beantwoorden of een bepaalde objectieve geluidsbelasting een potentieel gezondheidsrisico voor omwonenden vormt, is om deze te relateren aan de resultaten van kwalitatief ('belevings-') onderzoek voor dit punt onder grote groepen mensen. M.a.w. gemeten decibellen en cumulatie van decibellen, de invloed van contextfactoren op de subjectieve beleving van deze decibellen, zullen moeten worden gerelateerd aan *'hoe deze beleefd worden door een bepaald percentage van de bevolking, zoals vastgesteld in kwalitatief onderzoek'*. Wij vermelden dat de WHO op dit punt de nodige data levert, hetgeen u waarschijnlijk bekend is. Alleen op deze wijze kan de 'trade off' tussen economische en ecologische winst enerzijds en het welzijn van omwonenden anderzijds worden gemaakt.
Kortom: onze wens is dat de data betreffende geluidseffecten op hierboven geschetste wijze worden gepresenteerd in het plan- MER.
- Ontbrekend in de lijst van 'ingreep- effectrelaties' van het voorgenomen plan-MER is de factor 'laag frequente trillingen'. In veel onderzoek wordt vastgesteld dat omwonenden van windturbines hierover klagen alsmede op de effecten ervan op hun gezondheid, m.n. vanwege de negatieve effecten op het slaapgedrag. Binnen de psychiatrie is al zeer lang bekend dat één van de meest ontwrichtende factoren bij het ontstaan van psychische ziekten wordt gevormd door langdurige problemen met slapen. Ook is reeds lang bekend dat langdurige verstoring van de slaap ernstige lichamelijke gevolgen kan hebben. Hoewel niet meetbaar met een db- meter en dus op die wijze niet objectiveerbaar, kunnen deze frequenties wel degelijk worden WAARGENOMEN door mensen (en objectief gemeten, zij het met andere apparatuur dan een DB- meter).
Onze wens is dan ook dat deze variabele als serieus milieu- effect wordt meegenomen.
- In Nederland is vrijwel geen onderzoek gedaan naar lange termijn gezondheidseffecten op omwonenden. Het RIVM heeft weliswaar literatuuronderzoek verricht naar onderzoek dat in het buitenland is verricht echter is de kwaliteit van deze onderzoeken in veel gevallen zeer mager. Hinder is relatief de meest beschreven en onderzochte effect van het wonen in de nabijheid van een windturbine. Hinder wordt door zowel het RIVM als ook de WHO als een schadelijk gezondheidseffect beschouwd. Daarnaast is chronische hinder als stressor niet

onderzocht op lange termijn effecten die tot gezondheidsklachten leiden. Het tot nu toe verrichte onderzoek is naar mijn mening volstrekt onvoldoende en zou er naar mijn mening uitgebreid onderzoek moeten verricht naar de gevolgen van het langdurig blootgesteld worden aan windmolens. Uit recente literatuurstudie (Van Kamp en Van den Berg, 2020/21) blijkt dat er een duidelijk verband is tussen het geluidsniveau van windturbines en hinder die omwonende ervaren.

Hieruit komt naar voren dat dat deze hinder geldt voor het gehele geluidsspectrum.

In vergelijking met andere bronnen wordt windturbinegeluid bij gelijke geluidsbelasting (gelijke dB's) als hinderlijker ervaren dan het geluid van industrie weg of railverkeer (Jansen et al, 2011, Houthuijs et al. 2006 en Welkers et al., 2020).

Er is tot op heden geen of weinig onderzoek verricht naar effecten op hart en vaatziekten, stofwisselingsstoornissen, cognitieve effecten en effecten op mentale gezondheid. In het kader van de zorgplicht is het de taak en verantwoordelijk van de overheid om haar burgers te beschermen. Wij vragen u dan ook om eerst gedegen wetenschappelijk onderzoek te doen eer wordt overgegaan tot het plaatsten van nieuwe windmolens.

- Tenslotte merken wij op dat volstrekt ondeugdelijk wordt onderbouwd waarom 'cumulatieve geluidbelasting' als een 'niet- maatgevend' criterium wordt gedefinieerd. Dit criterium zou in voldoende mate beïnvloedbaar zijn in de uitwerking van specifieke projecten. Onvoldoende duidelijk is hoe dan.

1) Pugh, K., Stack, M.M. Rain Erosion Maps for Wind Turbines Based on Geographical Locations: A Case Study in Ireland and Britain. J Bio Tribo Corros 7, 34 (2021). <https://doi.org/10.1007/s40735-021-00472-0>

2) Leading Edge erosion and pollution from wind turbine blades - 5 th. Edition, Asbjørn Solberg, Bård-Einar Rimereit and Jan Erik Weinbach, July 2021

3) Cortés E, Sánchez F, O'Carroll A, Madramany B, Hardiman M, Young TM. On the Material Characterisation of Wind Turbine Blade Coatings: The Effect of Interphase Coating-Laminate Adhesion on Rain Erosion Performance. Materials (Basel). 2017;10(10):1146. Published 2017 Sep 28. doi:10.3390/ma10101146

4) <https://norwea.no/norwea-mener/2021/3/26/faktaark-vindkraft-plast-og-bisfenol->

Namens de leden van Stichting Windkracht K,

[Redacted signature]

06 [Redacted]